

Zicht op Armoede Renkum onderzoeksplan

februari 2024

Samenvatting

Een aantal organisaties, te weten de Gemeente Renkum, de Rechtswinkel Renkum, het Interkerkelijk Diaconaal Platform Renkum, Renkum voor Elkaar en het inloophuis waar ik voor werk, stichting Oase Oosterbeek vroegen zich eind 2022 gezamenlijk af hoe het kwam dat de middelen die we hadden om mensen die in armoede leven te ondersteunen in mindere mate gebruikt werden dan we zouden willen zien. Ligt hier een probleem aan ten grondslag, of is dit een luxe-probleem en zijn er minder armen dan waarvoor er aanbod beschikbaar is? Dat laatste leek, gezien de recente maatschappelijke ontwikkelingen, iets waar niet vanuit gegaan kon worden, en dus was onderzoek gewenst.

Overal in de wereld, ook in Europa en in Nederland bestaan projecten gericht op armoedebestrijding en wordt veel onderzoek gedaan naar dit onderwerp. De verschillende oorzaken, verschijningsvormen, gevolgen en oplossingen komen uitvoerig aan de orde. Bij het onderzoeken van het verschijnsel waar wij mee geconfronteerd werden kan dus geput worden uit een enorme hoeveelheid kennis en ervaring. Ook bij de hierboven genoemde organisaties zelf is deze kennis en ervaring al aanwezig. Toch kwam in de verkennende gesprekken steeds naar voren dat het vanuit ons perspectief zoeken en vinden van een mogelijke oplossing wellicht de plank mis slaat en geen echte oplossing oplevert.

De vraag is namelijk waarom de inwoner met armoedeproblematiek ons niet weet te vinden. Een vraag die niet vanuit ons perspectief beantwoord kan worden. We kunnen hooguit reflectief zijn op onze vindbaarheid, maar als iedere organisatie bedreven is in het vormen en onderhouden van een netwerk, iedere organisatie een website heeft, folders en PR-activiteiten, dan blijft de vraag aan de doelgroep waarom de aansluiting niet wordt gevonden. Een doelgroep die vooralsnog buiten beeld is. En dat is waar dit onderzoek zich op zal moeten richten.

Inhoud

Samenvatting	2
Inleiding	6
Aanleiding	6
Verkenning	7
Probleemstelling	8
Vraagstelling	8
Doelstelling	8
Begripsafbakening	9
Modellen en verwachtingen	9
Methode	11
Setting	11
Onderzoeksontwerp	11
Dataverzameling	12
Data-analyse	13
Validiteit en betrouwbaarheid	13
Ethische aspecten	14
Tot slot	15
Referentielijst onderzoeksopzet	16
Logboek/Bijlagen	17

Inleiding

Dit onderzoek dient meerdere doelen. Ten eerste vindt dit onderzoek zijn oorsprong in een vraag, of eerder een verbazing, die verschillende organisaties deelden. Deze aanleiding en hoe het proces dat daaruit voortkwam heeft geleid tot dit onderzoek staat in dit plan met zijn bijlagen uitvoering beschreven. Het tweede doel is gelegen in mijn HBO-opleiding Theologie aan de CHE. Met dit plan hoop ik aan te tonen dat ik als onderzoeker de kwalificaties bezit waar ik aan moet voldoen. Deze twee doelen vragen hetzelfde en behoeven geen verdere toelichting.

Een derde doel is een persoonlijk doel. Als theoloog (in wording) ligt mijn focus buiten de kerk. En dan doel ik op de kerk zoals deze in onze maatschappij in het oog springt, de kerk met kerkgebouwen, zondagse vieringen, pastoraat en diaconie. 'Is er dan een andere kerk?' kan je je afvragen. Ja, ik geloof dat die er is. Alleen wordt datgene waar ik dan op doel geen 'kerk' genoemd en wil ik ook zeker geen pleidooi voeren om dat 'kerk' te gaan noemen. Ik doel dan op de vele plaatsen waar de manier van leven die Jezus voorgedaan heeft geïmplementeerd wordt. Vaak zonder dat men de verbinding met Jezus' praxis beseft. Als theoloog zie ik het als mijn opdracht navolger, maar ook uitgezondene te zijn van Jezus, die vanuit Zijn verbinding met God bouwde aan een samenleving op geheel andere wijze dan de heersende principes. Mijn opdracht daarin is om die plekken waar dat vandaag de dag gebeurt op te merken, de principes die ik daarin herken te benoemen en daarmee een verhaal samen te stellen. Een verhaal van mensen dat in de Bijbel begonnen is maar nog lang niet uitverteld is.

Hoe dit mij theologisch verbind met het thema armoede beschrijf ik in een essay dat ik als bijlage aan dit verslag heb toegevoegd (zie bijlage B16). Dat doe ik om richting de aan dit onderzoek deelnemende organisaties transparantie te verschaffen over mijn drijfveren en aan de CHE aan te tonen dat omgang met armoede voor mij een door en door theologisch thema is dat ik in mijn eindonderzoek in module 8 graag verder zou willen verkennen.

Aanleiding

De afgelopen jaren krijgt armoedeproblematiek binnen Nederland volop aandacht. Falend overheidsbeleid, stijgende energieprijzen en hoge inflatie als gevolg van de oorlog in Oekraïne maken dat de overheid koopkrachtmaatregelen neemt (Wildeboer Schut & Hoff, 2022). Men kan zich hierbij afvragen of de genoemde, en andere zaken de oorzaak zijn van armoedeproblematiek of dat zij een al bestaand chronisch probleem zichtbaar hebben gemaakt (Hasekamp, 2023). Daarbij wordt ook geconcludeerd dat de afgelopen jaren steeds duidelijker is geworden dat er overal Nederlanders zijn die geen gebruik maken van financiële ondersteuning, terwijl ze daar wel recht op hebben (Conen, 2023).

Ook binnen de gemeente Renkum werd armoedeproblematiek de afgelopen jaren meer en meer zichtbaar. Hierbij lag steeds een sterke focus op de stijgende energieprijzen. De gemeente Renkum keerde de eenmalige energietoeslag uit aan uitkeringsgerechtigden en mensen die zelf een aanvraag deden. Het Interkerkelijk Diaconaal Platform Renkum startte naast hun algemene noodfonds een energienoodfonds waarin mensen de eenmalige korting

(die men in november en december 2022 op de energierekening kreeg) konden storten en waaruit arme inwoners bijstand konden aanvragen. De Rechtswinkel Renkum opende de deuren van een Energiewinkel waar inwoners terecht konden voor bespaartips en hulp bij financiële problemen als gevolg van de hoge energiekosten. Ook hier kan men zich afvragen in hoeverre het gebrek aan financiële middelen om de hoge energiekosten te kunnen betalen een nieuw probleem vormen of slechts een uiting zijn van al bestaande armoedeproblematiek.

Deze drie, en andere partijen binnen de gemeente Renkum ervaren dat hun hulpaanbod onvoldoende door hun doelgroep gevonden wordt. Samen met Renkum voor Elkaar en Oase Oosterbeek vonden zij elkaar rondom dit vraagstuk binnen de Alliantie van Renkum (zie bijlage B1). Deze alliantie van sociaal-maatschappelijke organisatie komt tweemaal per jaar bijeen om overkoepelende thema's te bespreken. Op de bijeenkomst van 21 november 2022 is deze gezamenlijke ervaring ter sprake gekomen onder het thema 'Energie', waarbij armoede nog tussen haakjes stond (zie bijlage B2). In de bijeenkomst werd geconcludeerd dat het eigenlijke thema 'Armoede' zou moeten zijn.

Verkenning

De Alliantie vormt overkoepelende themagroepen om gevonden onderwerpen verder te onderzoeken. Zo is er een themagroep 'Energie(armoede)' ontstaan (zie bijlage B5) bestaande uit:

- Roelie Lammers, Senior beleidsadviseur Gemeente Renkum
- John Erkelens, Voorzitter Rechtswinkel en initiatiefnemer Energiewinkel Renkum
- Greet Visser-Schoon, Interkerkelijk Diaconaal Platform Renkum,
- Julian Pieters, Sociaal Werker Renkum voor Elkaar
- Jeroen van Slooten, Coördinator Oase Oosterbeek

Deze themagroep heeft tijdens een drietal overlegmomenten een aantal acties uitgevoerd.

Daarbij is het thema verder uitgewerkt en heeft de themagroep zich onder meer afgevraagd hoe het komt dat het op de bestrijding van armoede gericht aanbod niet of onvoldoende door de doelgroep wordt gevonden en welke drempels inwoners bij het beroep doen op het aanbod ervaren (zie bijlage B9). Daarbij heeft men geconcludeerd dat de lastigheid van de probleemstelling zich bevindt in het feit dat de onderzoeksgroep een vraag heeft voor een niet bereikte doelgroep die alleen door deze (niet bereikte) groep beantwoord kan worden. Daarom zal een onderzoek moeten worden opgesteld waarbij methodisch wordt gewerkt aan het vinden van de juiste populatie.

Daarna is in een tweetal bijeenkomsten het plan om te komen tot dit onderzoek verder uitgewerkt (zie bijlage B11). Ook is na deze overlegmomenten besloten de stakeholders uit te breiden met:

- Meike van Zeeland, ontmoetingsplaats Buurth Heelsum
- Peter Theebe, Cultuur- en ontmoetingscentrum Kreek Oosterbeek
- Fabian de Kort, Coördinator Renkum, Energiebank Arnhem

Al deze stakeholders hebben zich ingezet om te komen tot een gezamenlijke ambitie die als volgt is verwoord (zie bijlage B12):

Het als lokale aanbieders van ondersteuning bij armoedeproblematiek vinden van de aansluiting tussen inwoners van de gemeente Renkum die met armoedeproblematiek te maken hebben en het voor hen beschikbare aanbod aan hulp waarbij we ons uitdrukkelijk maar niet uitsluitend richten op mensen in de leeftijd 21-40 jaar.*

**ondersteuning wil ook zeggen het willen ontsluiten van het aanbod van derden voor relaties (cliënten/vrijwilligers/bezoekers) die met armoedeproblematiek te maken hebben.*

Tot slot heb ik met Julian Pieters, die de genoemde leeftijdsbepaling in de ambitie verwoord wilde zien, een apart gesprek gevoerd (zie logboek). We hebben dit criterium verder verkend en samen besloten dat dit in een verder onderzoek juist kan leiden tot onduidelijkheid. Het zou beter zijn dit onderzoek breed te voeren en naar aanleiding van de uitkomsten te kijken hoe deze binnen de genoemde leeftijdsgebonden groep gelden.

Zo zijn wij gekomen tot de volgende probleem- en vraagstelling.

Probleemstelling

Er wordt in mindere mate gebruik gemaakt van de door leden van de Alliantie aangeboden hulp op het gebied van de bestrijding van armoede dan men op basis van landelijke trends zou verwachten.

Vraagstelling

Op welke manieren kunnen aanbieders van hulp gericht op de bestrijding van armoede binnen de gemeente Renkum de aansluiting met mensen die leven in armoede verbeteren om zo te komen tot een betere toegankelijkheid van hulp bij armoede?

1. Wat kunnen mensen die zelf in armoede leven ons leren over de toegankelijkheid van het hulpaanbod binnen de gemeente Renkum?
2. Wat zijn toepasbare en beproefde aanpakken uit andere, vergelijkbare gemeenten?
3. Welke op onderzoek gebaseerde programma's of methodieken m.b.t. omgang met armoedeproblematiek hebben betrekking op dit onderzoek?

Doelstelling

Met dit onderzoek willen we komen tot een gefundeerde keuze voor een oplossing van ons vraagstuk. Deze oplossing kan binnen één van de drie deelvragen gevonden worden en onderbouwd worden met de uitkomsten van een andere deelvraag, of het resultaat zijn van een combinatie tussen de uitkomsten van alle deelvragen. Met andere woorden, we zijn op zoek een oplossing die aan één van de volgende drie criteria voldoet:

1. een benadering vanuit de ervaringen van onze doelgroep, ondersteund door praktijkervaring uit een andere gemeente en/of wetenschappelijk onderzoek.
2. een beproefde aanpak uit een andere gemeente, ondersteund door ervaringen vanuit onze doelgroep en/of wetenschappelijk onderzoek.

3. een wetenschappelijk onderbouwde methodiek ondersteund door ervaringen vanuit onze doelgroep en/of praktijkervaring uit een andere gemeente.

Daarbij kijken we steeds op welke manier de uitkomsten de aansluiting met de doelgroep verbeteren en op welke manier dat leidt tot betere toegankelijkheid van hulp. Op die manier willen we voor de inwoners van Renkum komen tot een voor de doelgroep bekende en functionele verbinding tussen vraag en aanbod.

Begripsafbakening

De verschillende deelnemende organisaties hanteren hun eigen criteria bij het ter beschikking stellen van hun hulpaanbod en vormen ten gevolge daarvan geen overeenkomende doelgroep binnen bepaalde criteria. Zij zijn geïnteresseerd in de wijze waarop hun aanbod door hun doelgroep ontvangen wordt. Overeenkomst over wie dat zijn is binnen het onderzoek niet nodig, deze vraag kan daarom aan de brede doelgroep gesteld worden.

Dit onderzoek richt zich ook niet op het probleem van armoede zelf maar op de ervaring van aansluiting. Waar armoede meestal absoluut en objectief afgebakend wordt als een gebrek aan materiële zaken (Hoff et al., 2019, 7) kan men er ook andere definities, zoals een brede benadering op nahouden: niet kunnen meedoen of er niet toe doen (Vijlbrief, & van Mourik, 2020, 12-13). Theologisch kan men spreken van alle mensen die een gebrek hebben aan invloed, status of respect (Thacker, 2017, 38). Baart, die zijn werk bewust niet (steeds) theologisch wil funderen, stelt ons de vraag 'wat is de mens en waar kan hij tegen' en komt zo tot een, voor theologen door en door theologisch gefundeerde beschrijving van de mens en het mensbeeld van 'de precieren' (Baart, 2023, 16-18).

Dat betekent dat iedere ervaring van tekort een belemmering kan vormen in het maken van de aansluiting, hetgeen ik in dit onderzoek wil onderzoeken. Daarom is het smal definiëren van armoede als begrip niet nodig en kan iedereen die zelf armoede ervaart zinvol meedoen aan dit onderzoek.

Modellen en verwachtingen

Omdat het onderzoek zich richt op de ervaringen van mensen die in armoede leven en aan de hand daarvan wil leren over het maken van de aansluiting met deze mensen is het belangrijk enige kennis te hebben van modellen die inzicht geven in de context en oorzaak van armoedeproblematiek. Vijlbrief & van Mourik verdelen op basis van literatuurstudie van publicaties van bijvoorbeeld Bel, Schoorl, van Geuns & Desain de gevonden theorieën en verklaringen onder in zes typen oorzaken van armoede:

1. conjunctureel
2. structureel
3. demografisch
4. cultureel
5. institutioneel
6. individueel

Daarnaast erkennen ze machtsverschillen als belangrijke bijdrager aan structurele armoede (Vijlbrief, & van Mourik, 2020, 25-26).

Het theoretisch model van Van Robaeys & Driessen biedt een verklaring op basis van het niveau waarop de armoedeproblematiek voorkomt. Binnen de niveaus is onderscheid te maken tussen interne en externe oorzaken.

Niveau	Intern (schuld)	Extern (ongeval)
Micro: Individu/gezin	Individueel schuldmodel Focus op houding Motivatie en eigen verantwoordelijkheid	Individueel ongevalmodel Focus op individuele tegenslagen, genetische verklaringen
Meso: Groep/organisatie	Institutioneel schuldmodel Cultureel schuldmodel Focus op armoedecultuur, selectiemechanismen, drempels	Institutioneel ongevalmodel Focus op aanpassingsstrategieën, sociale isolatie, etikettering
Macro: Maatschappij	Maatschappelijk schuldmodel Focus op de maatschappelijke ordening	Maatschappelijk ongevalmodel Focus op conjuncturele ontwikkelingen, economische crisis, demografische en technologische ontwikkelingen

(Van Robaeys & Driessens, 2011, 30)

Deze modellen verklaren de oorzaken waar men bij dit onderzoek kennis van moet hebben. Visser is in 2018 voor de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) begonnen met een onderzoek naar intergenerationele armoede waarbij, naast financiële, ook de sociale en ruimtelijke exclusie als factoren waardoor mensen in armoede bestaande mogelijkheden niet ten volle benutten zijn onderzocht. Dit onderzoek komt tot een set mechanismen die betrekking hebben op de samenstelling van een huishouden, gezondheidsfactoren, sociale rollen binnen het huishouden en copingstrategieën. Daarnaast spelen ook externe mechanismen een rol, Visser beschrijft zaken als de beleidscontext en -strategieën, de geografische context, de sociale en culturele normen en ook de fysieke en economische omstandigheden in een gebied (Visser, 2019, 9).

De factoren van Visser geven al meer ruimte dan de typen van Vijlbrief & Van Mourik of het theoretisch model van Van Robaeys & Driessen aan het onderzoek naar de subjectieve ervaringen van mensen die in armoede leven. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) gaf in 2017 het advies het cognitieve vermogen in de omgang met armoedeproblematiek niet te overschatten, stress en andere subjectieve ervaringen in de uitvoering mee te nemen, zich niet te beperken tot sanctioneren maar vooral aandacht te schenken aan het 'doenvermogen', factoren die Jungman al in 2015 meenam in aanbevelingen tot verbetering van de vormgeving van de dienstverlening voor mensen in armoede (Jungmann et al., 2015, 32). Zij werkt dit verder uit tot een gidsende gesprekshouding als basisstijl die bestaat uit de elementen: empathie, onvoorwaardelijke acceptatie en gelijkwaardigheid (Jungmann et al., 2015, 39-40).

Baart komt op basis van een eigen onderzoek op een tabel waarin hij zeven dimensies van armoede nader beschrijft (Baart, 2023):

1. financiën
2. fysiek
3. participatie
4. habitat
5. competenties
6. weerbaarheid
7. waardigheid

Hiermee vat Baart op geheel eigen wijze de bovenstaande modellen heel volledig samen in een zeer bruikbaar model.

Ik verwacht dat, zoals Jungman de verbinding legt tussen de genoemde oorzaken van armoedeproblematiek en een oplossingsgerichte houding waarin rekening gehouden wordt met deze context, ook in dit onderzoek die verbinding gelegd dient te worden. Dat betekent enerzijds dat ik me zal richten op de luisterende gesprekshouding in gesprek met mensen uit de doelgroep en dat vervolgens middels een model zal gaan verduidelijken om zo tot een aanbeveling voor een betere toegankelijkheid van hulp te komen.

Methode

Setting

Dit onderzoek wordt namens de Alliantie, binnen de themagroep Armoede, uitgevoerd door mij, Jeroen van Slooten, ik werk in opdracht van inloophuis Oase Oosterbeek. Het wordt gefinancierd door de gemeente Renkum, het Interkerkelijk Diaconaal Platform Renkum, de Dullertsstichting, Rabobank Arnhem e.o. en stichting Oase Oosterbeek.

Onderzoeksontwerp

Dit onderzoek betreft een inductief onderzoek waarbij ik op zoek ben naar een oplossing die betekenis heeft voor de doelgroep. Daarom kies ik bij de drie deelvragen voor een kwalitatieve methode van dataverzameling.

- Voor deelvraag 1 kies ik voor een afgeleide van de gefundeerde theoriebenadering: de thematische analyse (Verhoeven, 2018, 295).
- Om antwoord te geven op deelvraag 2 voer ik interviews met uitvoerenden¹ waarbij de gevonden verbanden van deelvraag 1 worden getoetst aan de praktijk.
- Deelvraag 3 betreft de theoretische onderbouwing van mogelijke antwoorden waarbij al ontwikkelde methodiek op basis van reeds uitgevoerd onderzoek in ons onderzoek wordt meegenomen.

¹ Hiermee doel ik op professionals die betrokken zijn in de uitvoering van lopende projecten gericht op de bestrijding van armoede en/of op het maken van een aansluiting met gemarginaliseerden.

Dataverzameling

In de dataverzameling is het verbeteren van de aansluiting met de doelgroep en op welke manier dat leidt tot een betere toegankelijkheid van hulp, het uitgangspunt. De drie deelvragen kunnen daarin gezien worden als drie fasen van het onderzoek.

Fase 1 is een iteratief proces van het thematisch analyseren van een aantal gesprekken met mensen uit de doelgroep. Hiertoe heeft een eerste gesprek plaatsgevonden met een groep mensen die in het verleden wel de aansluiting met één van de deelnemende aanbieders heeft gevonden. Op basis van dit gesprek kan ik middels de 6 stappen van de thematische analyse (Verhoeven, 2018, 298) komen tot een eerste lijst van codes.

Voor de hierop volgende gespreksrondes heb ik de deelnemers van het eerste gesprek gevraagd mensen uit hun netwerk uit te nodigen. Hierbij heb ik aangegeven dat het niet aan hen is te bepalen of deze mensen werkelijk met armoedeproblematiek te kampen hebben, het gaat immers om de zoektocht naar de gedeelde ervaring. Bij een voldoende opkomst zullen we deze mensen geografisch indelen in meerdere gespreksrondes. Mochten daarna nog gesprekken nodig zijn, dan zullen we middels deze sneeuwbalmethode komen tot aanvullende gespreksrondes tot er een zekere mate van verzadiging is opgetreden.

Het doel van deze fase is om in een proces van axiaal coderen te komen tot een structuur in de gevonden gegevens die ik in verband kan brengen met de probleemstelling.

In fase 2 ga ik op basis van de gevonden verbanden in gesprek met uitvoerenden. Hierbij richt ik mij op lopende projecten in vergelijkbare gemeenten op basis van de volgende criteria:

- een inwonertal van 30.000 tot 33.000 inwoners
- een vergelijkbaar aantal inwoners naar stedelijkheidsklasse 'niet stedelijk' zoals deze gehanteerd wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Deze criteria resulteren in 20 vergelijkbare gemeenten (zie bijlage B14) waarbinnen ik op zoek ga naar projecten die een looptijd hebben (gehad) van ten minste 1 jaar. Hierbij wil ik een interview kunnen afnemen met een in de uitvoering van het project betrokken professional over de uitgangspunten van ons onderzoek en de in fase 1 gevonden thema's. Dit moet resulteren in ten minste 4 interviews.

In de laatste fase komt de laatste deelvraag aan de orde en ga ik op zoek naar bestaande en op onderzoek gebaseerde methodieken en programma's in binnen- en buitenland. Ik verwacht in fase 2 al op het spoor te zijn gekomen van dergelijk onderzoek. Ook hier geldt weer dat het doel van het onderzoek gericht moet zijn geweest op het maken van de aansluiting tussen mensen in armoede en het hulpaanbod. Uiteraard zoek ik naar onderzoeken die met autoriteit en onafhankelijk van hulpaanbieders zoals gemeenten zijn uitgevoerd. Het onderzoek moet betrouwbaar zijn en met goede data en bronvermelding zijn onderbouwd. Tot slot wil ik mij beperken tot recent onderzoek, niet langer dan 5 jaar geleden uitgevoerd.

Data-analyse

Bij het verwerken van resultaten van de gesprekken met mensen uit de doelgroep, de gesprekken met de uitvoerenden en de gevonden onderzoeksresultaten combineer ik de stappen van de thematische analyse met het stappenplan beschreven in 'Praktijkgericht kwalitatief onderzoek: een praktische handleiding'. De thematische analyse van de gesprekken met de doelgroep leiden tot een set codes die door te combineren en samen te vatten gereduceerd worden tot een set thema's die in verband staan met de onderzoeksvraag. Doorewaard et al. beschrijft een vergelijkbaar proces om van topics te komen tot samenvattingen (Doorewaard et al., 2019, 128).

Deelvraag	Onderdeel	Uitkomst	Verwerking
1	gesprekken met doelgroep	thema's	Samenvattende aanbeveling per thema
2	gesprekken met uitvoerenden	thema's uit 1 en nieuwe thema's	samenvattende ervaring per thema
3	literatuuronderzoek	thema's uit 1 en 2	samenvattende/verdiepende/verrijkende conclusie per thema

Op deze manier verwacht ik de resultaten per thema op basis van een samenvattende aanbeveling, ervaring en onderzoeksconclusie te kunnen analyseren en evalueren. Daarbij kan ieder thema op basis van de mate van voorkomen in de gesprekken uit fase 1 een waardering krijgen. De gevonden thema's en bijbehorende waardering kunnen zo herleid worden naar de verschillende onderdelen van dit onderzoek en zo verbonden worden met de onderzochte ervaring, aanpak of methodiek om zo tot de in de doelstelling beschreven afweging te komen.

Deze resultaten zullen aan de themagroep worden gepresenteerd. Op basis hiervan zal de themagroep in gesprek gaan om te komen tot de beantwoording van de hoofdvraag van dit onderzoek.

Validiteit en betrouwbaarheid

Om te komen tot betrouwbare onderzoeksresultaten moet, met name in de eerste fase, goed gelet worden op de mate van verzadiging in de gevonden thema's. De vraag is hoeveel gesprekken er nodig zijn om te komen tot deze verzadiging. Een risico hierin is de mogelijk lage bereidheid van mensen uit de doelgroep om deel te nemen aan deze gesprekken. Hierin is het dus van groot belang het nut van dit onderzoek op de juiste manier gecommuniceerd te krijgen zodat mensen zich gemotiveerd voelen deel te nemen en ook anderen uit te nodigen. De betrouwbaarheid wordt in deze eerste fase verhoogd door het iteratieve proces van het thematisch analyseren. Zolang er geen verzadiging optreedt worden de thema's bij herhaling gevonden of aan bod gebracht om de begripsinhoud van het betreffende thema te controleren.

Daarnaast bestaat er in het ontwerp van het hele onderzoek een zekere mate van iteratie en triangulatie. De in de eerste fase gevonden thema's worden in de tweede en derde fase opnieuw meegenomen in een andere onderzoeksvorm. Ook de eventueel in de tweede fase gevonden nieuwe thema's kunnen in de derde fase weer een rol spelen alhoewel deze verbanden van mindere waarde zullen zijn in de eindconclusie.

Ten derde speelt de themagroep waarbinnen dit onderzoek wordt uitgevoerd een grote rol in de betrouwbaarheid en de bruikbaarheid van het onderzoek. Zij zullen steeds op de hoogte worden gehouden van de voortgang van het onderzoek, lezen mee en kunnen ten alle tijden vragen om verduidelijking en fouten opmerken.

Wat betreft de validiteit van het onderzoek speelt de vraag in welke mate de responsgroep van de eerste fase representatief zal zijn voor alle inwoners van de gemeente Renkum die in armoede leven. Hierbij heb ik onderbouwd waarom niet gekeken wordt naar de mate van armoede, oftewel het inkomen, vermogen of kansrijkheid van de respondenten. Wel moet er gevraagd worden naar de leeftijd van de respondenten. De verhouding binnen de groep respondenten zal in enige mate representatief moeten zijn voor de bevolkingssamenstelling van de gemeente Renkum. Ook zal dit de basis vormen voor eventueel vervolgonderzoek in de leeftijdscategorie 21-40 jaar. Omdat gekozen wordt voor de sneeuwbal methode in het aantrekken van respondenten zal de populatievaliditeit ook gaandeweg het onderzoek gemonitord moeten worden en een argument kunnen zijn voor verdere gespreksrondes, ook als er al een mate van verzadiging is opgetreden.

Daarnaast zal de begripsvaliditeit bijzondere aandacht vragen, welke codes en thema's er gevonden worden en wat precies de betekenis van deze begrippen is. De specificatiefase en het reviseren en verfijnen van codes tot samenhangende thema's zal gaandeweg het onderzoek goed beschreven moeten worden om aan de herhaalbaarheidseis te kunnen voldoen.

Tot slot zal ik alert moeten zijn op mijn eigen voorkeuren. Werkend in een inloophuis dat vanuit de presentiebenadering bijzondere aandacht heeft voor gemeenschapsontwikkeling via o.m. de ABCD-methode weet ik dat mijn voorkeuren zullen liggen in, wat binnen het Schotse Poverty Truth Network wordt benoemd: 'Nothing about us, without us'. Het centraal stellen van wat er voor de ander op het spel staat, het denken vanuit doenkracht en gemeenschapskracht en via die weg mobiliseren van invloed op leefomstandigheden heeft in het bijzonder mijn aandacht. Daar zal ik gaandeweg dit onderzoek alert op moeten zijn en door de themagroep op bevestigd moeten worden.

Ethische aspecten

Dit onderzoek zal voldoen aan de principes genoemd in de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (2018). Dit betekent in beginsel dat er in dit plan transparantie wordt verleend betreffende de setting waarbinnen dit onderzoek wordt uitgevoerd en de financiers die zich eraan verbonden hebben. Geen van de betrokken partijen heeft belang bij

een bepaalde uitkomst van dit onderzoek. Zij zijn slechts gebaat bij een transparant en herhaalbaar onderzoek dat een gefundeerd antwoord geeft op de vraagstelling.

Verder zal in dit onderzoek alleen gebruikgemaakt worden van diensten van bedrijven of instellingen die voldoen aan de Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG). Voor de digitale opslag van gegevens wordt alleen gebruikgemaakt van bedrijven of instellingen die ISO 27001 gecertificeerd zijn.

Een bijzonderheid vormt data die herleid kan worden tot personen. We garanderen uiteraard alle respondenten dat hun privacy en waardigheid hierin gewaarborgd wordt. Hoe we dat doen beschrijven we in het toestemmingsformulier (zie bijlage B15) dat deelnemers ook gevraagd wordt te ondertekenen.

De groepsgesprekken zullen in de namiddag plaatsvinden waarbij we de deelnemers aan het einde van iedere gesprekssessie een maaltijd aanbieden. Dit doen we omdat het informeel samenzijn bijdraagt aan een sfeer van onderlinge verbondenheid en vertrouwen. Ook willen we op deze manier iets terugdoen voor de inzet van de respondenten. Voor deze maaltijd wordt geen bijdrage gevraagd.

Tot slot

Het hierboven beschrevene beslaat slechts het onderzoeksplan dat hiermee zo volledig mogelijk beschreven wordt. Voor meer gedetailleerde informatie over de totstandkoming verwijs ik graag naar de bijlagen.

De komende maanden zal dit onderzoek tot uitvoer gebracht worden. Zodra de fases van dataverzameling en data-analyse uitgevoerd zijn zal dit verslag aangevuld worden met de resultaten, een conclusie, aanbevelingen en indien nodig een uiteenzetting van vragen die in het proces van onderzoek naar boven zijn gekomen en binnen de omvang van dit onderzoek niet beantwoord kunnen worden.

Referentielijst onderzoeksplan

- Baart, A. (2023). Een precair bestaan. Essay. www.presentie.nl
- Conen, W. S. (2023, februari). Verborgen armoede in Nederland. Een kwantitatief onderzoek naar de omvang, kenmerken, locaties en dynamiek van verborgen armen.
- Doorewaard, H., Doorewaard, J. A. C. M., Kil, A. J., Kil, A. J., Ven, A. W., & Ven, A. v. d. (2019). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek: een praktische handleiding*. Boom uitgevers.
- Hasekamp, P. (2023, October 6). *Opinie - FD - Armoedecijfer is startpunt voor breder debat*. CPB. Retrieved December 14, 2023, from <https://www.cpb.nl/armoedecijfer-is-startpunt-voor-breder-debat>
- Hoff, S., van Hulst, B., Wildeboer Schut, J. M., & Goderis, B. (2019, september). *Armoede in Kaart: 2019*.
- Jungmann, N., Wesdorp, P., & Duinkerken, G. (2015). *De eindjes aan elkaar knopen: cruciale vragen bij financiële problematiek in de wijk*. VNG.
- Thacker, J. (2017). *Global Poverty: A Theological Guide*. Hymns Ancient & Modern Limited (a registered charity).
- Van Robaey, B., & Driessens, K. (2011, oktober). Gekleurde armoede en hulpverlening. Verder kijken dan het cultureel cocon. *ALERT*, 4, 27-35. <http://www.alertonline.be/>.
- Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek? praktijkboek voor methoden en technieken* (6th ed.). Boom.
- Vijlbrief, A., & van Mourik, K. (2020, maart). WAT WERKT BIJ de aanpak van armoede en schulden. *Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken*.
- Visser, S. (2019). Mechanismen van en interventies bij intergenerationele armoede: Een literatuuronderzoek. *Rijksuniversiteit Groningen*. <https://research.rug.nl/nl/publications/23111ff1-0b56-494e-a47d-bf47735dc7bf>
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2017). *Weten is nog geen doen: een realistisch perspectief op redzaamheid*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Wildeboer Schut, e. M., & Hoff, S. (2022, september 20). Kennisnotitie Armoede ramingen september 2022. (Armoede ramingen september 2022). <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2022/09/20/kennisnotitie-armoede-ramingen-september-2022>

Logboek/Bijlagen

In dit onderzoeksplan wordt gerefereerd aan de volgende bijlagen. Deze zijn op verzoek in te zien waarbij persoonsgegevens en daarnaar herleidbare informatie worden weggelakt. U kunt een verzoek hiertoe richten aan Jeroen van Slooten via j.vanslooten@oasemail.nl.

21 november 2022	ledenlijst Alliantie	B1
21 november 2022	Verslag bijeenkomst Alliantie	B2
5 december 2022	Mail gestuurd aan Peter Bosmann en Greet Visser over mijn rol in de taakgroep met het thema Armoede.	B3
19 januari 2023	Aanwezig bij bijeenkomst rondom minima georganiseerd door de gemeente Renkum, wethouder Joa Maouch	B4
februari 2023	Vaststelling van de themagroepen door Peter Bosmann.	B5
14 maart 2023	Eerste overleg themagroep, John Erkelens neemt leiding, besluit tot maken flyer.	B6
28 maart 2023	tweede overleg themagroep, inventarisatie van aanbod	B7
30 maart 2023	Roelie tipt op boekje Mirjam Pool: Alle dagen schuld	
18 april 2023	derde overleg themagroep, flyer klaar, voorstel tot vervolg	B6
30 april 2023	Voorstel tot onderzoek aan de hand van praatstuk	B9
8 mei 2023	John Erkelens tipt op: https://www.socialevraagstukken.nl/armoede-aanpakken-organiseer-ontmoetingen/	
9 mei 2023	Eerste bijeenkomst Onderzoeksgroep	B10
30 mei 2023	Tweede bijeenkomst Onderzoeksgroep	B11
	met als resultaat het onderzoeksplan	B12
24 augustus 2023	Eerste gespreksbijeenkomst doelgroep	B13
4 december 2023	Overleg met Julian over doelgroep 20-30 jaar	
	Regionale kerncijfers, bepaling van vergelijkbare gemeenten middels data van CBS	B14
	Toestemmingsformulier Zicht op Armoede	B15
	Essay: “Waarom zorg voor de armen niet de taak van de kerk is”	B16